

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 10

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 10 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодида Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Телеграм канал:

https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Фарманова Гулнара Комилевна
МЕТОДЫ АРХЕОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ НА ТЕРРИТОРИИ САМАРКАНДСКОГО
СОГДА В КОНЦЕ XIX – НАЧАЛЕ XX ВЕКА 9-18

Саидбобоева Гулзора Нематжоновна
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ АРХИВИ ҲУЖЖАТЛАРИДА ГИДРОЭЛЕКТР СТАНЦИЯЛАРИНИНГ
ҚУРИЛИШИГА ДОИР МАЪЛУМОТЛАР (XX АСР 20-ЙИЛЛАРИ ОХИРИ-30-ЙИЛЛАР
БОШИ) 19-26

Ахмедов Шахзод Фарход ўғли
МУСТАҚИЛЛИККА ЭРИШИШ АРАФАСИДА ЎЗБЕКИСТОНДА ЧОРВАЧИЛИКНИНГ
УМУМИЙ ҲОЛАТИ ВА МАВЖУД МУАММОЛАРИ 27-34

Mirsoatova Sayyora Turg'unovna
MARKAZIY FARG'ONA NEOLIT JAMOALARI MADANIYATI HAQIDA MULOHAZALAR 35-39

Янгибоева Дилноза Ўктамовна
МУҲАММАД ШАРИФЖОН МАХДУМ САДРИ ЗИЁНИНГ ИЖТИМОИЙ-СИЁСИЙ
ФАОЛИЯТИ 40-48

Маҳмудов Эркинжон Асқаралиевич
АРАБЛАР ТОМОНДАН ФАРФОНАНИНГ ЗАБТ ЭТИЛИШИ ҲАҚИДАГИ МАЪЛУМОТЛАР ВА
УЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИ 49-53

Yoriqulov Nasibulla Xoliyorovich
O'ZBEKISTON HUDUDIGA G'ARB ME'MORCHILIK AN'ANALARINING KIRIB KELISHI 54-58

Ergasheva Bahridil G'olibjonovna
IJTIMOIY TARMOQLARDAGI REKLAMALARNING IJTIMOIY-MA'NAVIY HAYOTGA TA'SIRIGA
DOIR MULOHAZALAR (ETNOSOTSIOLIK TAMLIL) 59-65

Абдухамидов Исломбек Абдухалим ўғли
МЕҲНАТ МИГРАЦИЯСИНИ ЎРГАНИШДА ИЛМИЙ-НАЗАРИЙ ЁНДАШУВЛАР 66-74

Boltayeva Moxichehra Jamshid qizi
XORIJIIY INVESTITSIYALARNI JALB QILISH BO'YICHA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR VA
ERISHILGAN KO'RSATKICHLAR (JIZZAX VILOYATI MISOLIDA) 75-80

Кандахаров Анваржон Хасанович, Бабаярова Шахноза Шухратовна
БУХОРО ХОНЛИГИДА АБДУЛЛАХОН II ДАВРИНИНГ ҚУРИЛИШ ИНШООТЛАРИ
ТАРИХИГА БИР НАЗАР 81-86

8.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Boltayev Nurali Shiramatovich
AGRAR OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA MALAKALI KADRLAR TAYYORLASHNING
BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI 87-93

<i>Дустова Мухайё Худайбердиевна</i> РОСТ, УСТОЙЧИВОСТЬ, ДОХОДНОСТЬ: ЭКОНОМЕТРИКА ФИНАНСОВЫХ ПОТОКОВ НА СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ	94-102
<i>Ravshanov Malik Naimovich</i> METHODOLOGY FOR DETERMINING THE NEED FOR ECONOMIC RESOURCES OF THE ROAD TRANSPORT COMPLEX.....	103-108
<i>Xushmuradov Oman Namozovich</i> TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH ISTIQBOLLARI	109-115
<i>Raximjonov Kamronbek Ixomjon o'g'li</i> DAVLAT XARIDLARINI AMALGA OSHIRISHDA KORRUPSIYANI OLDINI OLISH	116-121
09.00.00 - ФАЛСАФА ФАНЛАРИ	
<i>Наврўзова Гулчеҳра Нигматовна</i> АКАДЕМИК ИБРОҶИМ МЎМИНОВ ИЛМИЙ ЖАСОРАТИНИНГ ЯНГИ ҚИРРАСИ	122-128
<i>Talabov Baxriddin Alijanovich</i> KONSTITUTIONIZM DEMOKRATIK RIVOJLANISHNING ASOSI SIFATIDA	129-134
<i>Tajibaev Muxiddin Abdurashidovich</i> JAMIYAT HAYOTIDA SINERGETIK DUNYOQARASH PARADIGMASINI TADQIQ QILISHNING AHAMIYATI	135-140
<i>Солиев Икромжон Комилжонович</i> РАҚАМЛИ ДУНЁДА ИНСОН ҚАДРИ МУАММОСИ: ИЛМИЙ-ФАЛСАФИЙ ТАЛҚИН	141-147
<i>То'хтайев Хаким Примович</i> TASAVVUF TA'LIMOTLARIDA QADRIYATLAR TRANSFORMATSIYASINING NAMOYON VO'LISH XUSUSIYATLARI	148-153
<i>Уразалиева Гулшада</i> СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ АНАЛИЗ КАТЕГОРИИ «ГЕНДЕР» В СИСТЕМЕ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ	154-160
<i>Гуламова Мавжуда Ташпулатовна</i> ИЖТИМОЙ АХЛОҚ МЕЗОНЛАРИНИ ЎРГАНИЩДА КУМУШХОНАВИЙ ВАСИЯТНОМАЛАРИНИНГ ЎРНИ	161-165
<i>Xoliqov Lazizjon Maxmud o'g'li</i> GLOBAL O'ZGARISHLAR SHAROITIDA O'ZBEKISTONNING IJTIMOIIY-DUNYOVIY DAVLAT SIFATIDAGI MAQOMI (IJTIMOIIY-FALSAFIY TAHLIL)	166-171
<i>Quvonov Sardor Zokirovich</i> MA'NAVIY TARBIYANI SHAKLLANTIRISHDA "MANOQIBI SHAYX XUDOYDOD VALIY" ASARINING AHAMIYATI	172-179
10.00.00 - ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	

<i>Халметова Меҳрибону Гайратжонова</i> ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ДЕТСКОЙ ЛЕКСИКИ В НЕМЕЦКОМ И УЗБЕКСКОМ ЯЗЫКАХ	180-186
<i>Abdijabbor Amanov</i> MURAKKAB SINTAKTIK BUTUNLIKNING MATNNING KATTA BIRLIGI SIFATIDA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	187-194
<i>Umarova Xurshida Zikiryoхonovna</i> AQSH ADABIYOTIDA PSIXOLOGIK ROMAN TADRIJI	195-203
<i>Odinayev Bekqul Imamqulovich</i> LISONIY SHAXS: TA'RIF, TAHLIL, TALQIN	204-210
<i>Jaloliddin Jo'rayev, Jamoliddin Jo'rayev</i> "DEVONI LUG'ATIT-TURK" VA "GULSHAN UL-ASROR"DAGI QADIMGI TURKIY SO'ZLAR QIYOSI	211-217
<i>Saidov Akmal Azimovich</i> "TARJIMA NAZARIYASI VA AMALIYOTI" YO'NALISHIDA TAHSIL OLAYOTGAN TALABALARDA MADANIYATLARARO MULOQOT KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	218-224
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Qosimov Botirjon Ma'rufjon o'g'li</i> SUDYALAR OLIY KENGASHINI SUDYALARNING CHINAKAM HAMJAMIYATI ORGANIGA AYLANTIRISHNING KONSTITUTSIYAVIY MASALALARI	225-231
<i>Жўраев Дилмурот Мухторович</i> МАЪМУРИЙ ВА ОММАВИЙ ҲУҚУҚИЙ МУНОСАБАТЛАРДАН КЕЛИБ ЧИҚАДИГАН НИЗОЛАРНИ СУДДА ҲАЛ ЭТИШДА КЕЛИШУВ ТАРТИБ-ТАОМИЛЛАРИНИ ҚЎЛЛАШГА ТАЪСИР ҚИЛУВЧИ АЙРИМ МАСАЛАЛАР	232-240
<i>Эшонхонов Камолхон Маматхонович</i> БАНД СОЛИНГАН МУЛКНИ ҚОНУНГА ХИЛОФ РАВИШДА ТАСАРРУФ ЭТИШ ЖИНОЯТИНИ КВАЛИФИКАЦИЯ ҚИЛИШДАГИ АЙРИМ МАСАЛАЛАР.....	241-246
<i>Бўриев Одил Қобилович</i> КОРРУПЦИЯГА ҚАРШИ КУРАШ – ИНСОН ҚАДРИНИ ЮКСАЛТИРИШ МЕЗОНИДИР	247-253
13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ	
<i>Umarzoda Shohruh Azamat o'g'li</i> "ALGORITMIK TILLAR VA DASTURLASH ASOSLARI" FANI MAZMUNI VA O'QITISHNING MAVJUD HOLATI	254-259
<i>Эргашева Гули Исмоил кизи, Инамова Гуллола</i> ЗНАЧИМОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ФОНЕТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ В ПРОЦЕССЕ КОММУНИКАЦИИ.....	260-265

<i>Bobomurotov Sirojiddin Mengziyo o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA TABIIY FANLARNI VARIANTIV TUSHUNCHALAR ASOSIDA O'QITISHDA SHARQ MUTAFAKKIRLARINING O'RNI	266-271
<i>Xudoyberdiyev G'iyosiddin Baxtiyor o'g'li</i> BOSHLANG'ICH SINFLARDA O'QUVCHILARDA SOG'LOM TURMUSH TARZINI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK JIHATLARI	272-277
<i>Ботиров Азизбек</i> РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В НЕГОСУДАРСТВЕННЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ: АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ	278-283
<i>Эшбеков Сардор Журакулович</i> ЁШЛАРНИ ҲАРБИЙ ВАТАНПАРВАРЛИК РУҲИДА ТАРБИЯЛАШ ТИЗИМИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШИНИГ МУҲИМ ОМИЛИ	284-288
<i>Abdullaeva Feruza Suyunovna</i> KASBIY TERMINOLOGIYANI O'RGATISHDA INTERAKTIV TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	289-293
<i>Ortiqov Oybek Rustamovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MA'NAVIY-MA'RIFIY ISHLARNING TASHKIL ETILISHI.....	294-298
<i>Erhanova Nasiba Absayitovna</i> MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARINING "TIL VA NUTQ" MARKAZIDA INNOVATSION FAOLIYAT OLIB BORISH	299-303
<i>Robiya Mannopova</i> INNOVATIVE COMPETENCY AS A CORE COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS.....	304-308
<i>Qodirov Olim Odilovich</i> REFLEKSIV YONDASHUV, UNING MOHIYATI VA KONSEPTUAL ASOSLARI.....	309-314
<i>Xaydarova Mahliyo Xabibullayevna</i> TARBIYA FANINI O'QITISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	315-322
<i>Xasanova Gulsanam Xusanovna</i> IJTIMOIY-MADANIY FAOLIYATDA MAGISTRATURA TALABALARINING TASHKILIY- BOSHQARUV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI	323-328

07.00.00 – Тарих фанлари

Boltayeva Moxichehra Jamshid qizi
Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy
universitetining Jizzax filiali dotsent v.b.(PhD)

**XORIJIIY INVESTITSİYALARNI JALB QILISH BO‘YICHA AMALGA OSHIRILGAN ISHLAR VA
ERISHILGAN KO‘RSATKICHLAR (JIZZAX VILOYATI MISOLIDA)**

Annotatsiya. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar uchun iqtisodiy rivojlanishning muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Ushbu maqolada so‘nggi yillarda O‘zbekistonda xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo‘yicha amalga oshirilgan ishlar, o‘zgarishlar va yaratilgan imkoniyatlar hamda ularning natijasida Jizzax viloyatida erishilgan ko‘rsatkichlar yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: Xorijiy investitsiya, iqtisodiy zona, hamkorlik, investor, korxonona, biznes, tadbirkor.

Boltayeva Moxichehra Jamshid qizi
associate professor (PhD) of Jizzakh branch of the National
University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek

**WORK DONE AND ACHIEVED INDICATORS FOR ATTRACTING FOREIGN INVESTMENTS
(IN THE EXAMPLE OF JIZZAKH REGION 2017-2021)**

Abstract. Foreign direct investment (FDI) has become a vital component of economic development for both developed and developing nations. This article describes the work, changes and opportunities created in Uzbekistan in recent years to attract foreign investments, as well as the indicators achieved in the Jizzakh region as a result.

Key words: Foreign investment, economic zone, cooperation, investor, enterprise, business, entrepreneur.

Болтаева Мохичехра Джамшид кизи
доцент (PhD) Джизакского филиала Национального
университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека

**ПРОДЕЛАННАЯ РАБОТА И ДОСТИГНУТЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ПО ПРИВЛЕЧЕНИЮ
ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ (НА ПРИМЕРЕ ДЖИЗАКСКОЙ ОБЛАСТИ 2017-2021
ГОДЫ)**

Аннотация. Прямые иностранные инвестиции (ПИИ) стали жизненно важным компонентом экономического развития как для развитых, так и для развивающихся стран. В данной статье описаны работа, изменения и возможности, созданные в Узбекистане за последние годы для привлечения иностранных инвестиций, а также достигнутые в результате показатели в Джизакской области.

Ключевые слова: Иностранные инвестиции, экономическая зона, сотрудничество, инвестор, предприятие, бизнес, предприниматель.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SP1342V3I10Y2023N10>

Kirish. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar bugungi globallashtirilgan dunyoda iqtisodiy rivojlanishning muhim omilidir. Butun dunyo mamlakatlari o'z iqtisodlarini mustahkamlash uchun xorijiy kapital va tajribani jalb qilish uchun faol kurash olib bormoqda. Ushbu maqola xorijiy sarmoyalarni jalb qilishning ko'p qirrali afzalliklarini o'rganadi, mamlakatlar xalqaro investorlar uchun eshiklarini ochganda yuzaga keladigan iqtisodiy, texnologik va ijtimoiy imtiyozlarga oydinlik kiritadi. To'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar ko'plab davlatlar uchun strategik ustuvor vazifaga aylandi va uning afzalliklarini tushunish siyosatchilar, tadbirkorlar va keng jamoatchilik uchun juda muhimdir. Ushbu tadqiqot to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar iqtisodiy o'sishga, yangi ish o'rinlari yaratishga, texnologiyalar transferiga va global raqobatbardoshlikni oshirishga qanday hissa qo'shishini, natijada qabul qiluvchi mamlakatlarda farovonlik va taraqqiyotga yordam berishini ko'rsatadi.

Xorijiy sarmoyalarni, xususan, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mavzusi iqtisodchilar, siyosatshunoslar va turli soha tadqiqotchilari tomonidan keng o'rganilgan. Mutaxassislarning fikricha, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar qabul qiluvchi mamlakatlarga ko'p foyda keltirishi mumkin.

Ilmiy adabiyotlardan ba'zi asosiy topilmalar va nuqtai nazarlarga to'xtalib o'tsak:

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili.

Iqtisodiy o'sish: Ko'pgina tadqiqotlar to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi kuchli ijobiy bog'liqlikni tasdiqladi. Yevropa olimlari Mihir A. Desai, C. Fritz Foley va Jr. Jeyms R. Xayns kabi iqtisodchilar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar oqimi qabul qiluvchi mamlakatning yalpi ichki mahsuloti o'sishiga sezilarli hissa qo'shishi mumkin. Bu o'sish ko'pincha xorijiy kapital, texnologiya va boshqaruv tajribasining kirib kelishi bilan bog'liq[1].

Ish o'rinlarini yaratish: Iqtisodchilar to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar qabul qiluvchi mamlakatlarda ish o'rinlari yaratilishiga olib kelishi mumkinligini aniqladilar. AQSH olimlari Teodor X. Moran va Lindsy Oldenski tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, xorijiy sarmoyadorlar ko'pincha mahalliy ishchilarni ish bilan ta'minlaydi, bu esa ishsizlik darajasini pasaytiradi va inson kapitali rivojlanishini kuchaytiradi.

Texnologiyalar transferi: Olimlar texnologiya transferini osonlashtirishda to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar muhimligini ta'kidlaydilar. Xorijiy sarmoyadorlar ko'pincha ilg'or texnologiyalar va boshqaruv tizimini olib kelishadi, bu esa mahalliy sanoatga foyda keltirishi mumkin. Hind iqtisodchilari Ajit Singx va Bryus Vaysse tomonidan olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar orqali texnologiyaning tarqalishi mezbon mamlakatlarda sezilarli texnologik yangilanishlarga olib kelishi mumkin.

Global raqobatbardoshlik: Jon Dunning kabi tadqiqotchilar to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar qabul qiluvchi mamlakatning global raqobatbardoshligini oshirishi mumkinligini ta'kidladilar. Global bozorlarga kirish va bilimlarning tarqalishi ta'siri orqali mahalliy firmalar xalqaro miqyosda raqobatbardoshlik darajasini oshira oladi.

Qiyinchiliklar va xavflar: To'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar qiyinchiliklar va potensial xavflardan xoli emasligi keng e'tirof etilgan. Tadqiqotchilar milliy suverenitet, atrof-muhit ta'siri, daromadlar tengsizligi va siyosiy barqarorlik bilan bog'liq xavotirlarni ta'kidladilar. Masalan, Karl P. Sauvant va Liza E. Saksning ishi to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar va uning barqaror rivojlanishiga ta'siri bilan bog'liq murakkab masalalarni ko'rib chiqadi.

Siyosat oqibatlari: Tadqiqotchilar, shuningdek, davlat siyosati va qoidalarining to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalardan maksimal foyda olish va uning mumkin bo'lgan salbiy tomonlarini yumshatishdagi rolini o'rgandilar. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Savdo va Taraqqiyot Konferensiyasi (UNCTAD) kabi tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalarni samarali jalb qilish va boshqarish bo'yicha siyosat tavsiyalari haqida tushuncha beradi.

Iqtisodiy afzalliklar. Xorijiy investitsiyalarni, xususan, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishning iqtisodiy afzalliklari sezilarli va ko'p qirrali. Ushbu afzalliklarni har tomonlama o'rganib chiqib va bir nechta asosiy fikrlarni ta'kidlash mumkin:

Iqtisodiy o'sish: to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar ko'pincha qabul qiluvchi mamlakatlarda iqtisodiy o'sishning yuqori darajasi bilan bog'liq. Xorijiy sarmoyadorlar mahalliy korxonalariga kapital kiritadilar, bu esa ishlab chiqarish quvvatlarining oshishiga, bozorlarning kengayishiga va iqtisodiy mahsulotning ko'payishiga olib keladi.

Eksportning ko'payishi: Xorijiy investorlar ko'pincha mahalliy ishlab chiqarishni global ta'minot zanjirlariga integratsiyalashadi, bu esa qabul qiluvchi mamlakatlardan eksportning oshishiga olib keladi. Bu savdo balansini yaxshilash va iqtisodiy barqarorlikni oshirishga yordam beradi. To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar mahalliy sanoatning raqobatbardoshligini oshirishi, ularni eksportga yo'naltirilganligini oshirishi mumkin.

Infratuzilmani rivojlantirish: Ko'pgina xorijiy investorlar yo'llar, portlar va energetika obyektlarini qurish kabi infratuzilmani rivojlantirish loyihalarida ishtirok etadilar. Ushbu investitsiyalar nafaqat qabul qiluvchi mamlakat infratuzilmasini yaxshilaydi, balki boshqa potensial investorlar uchun uning jozibadorligini oshiradi.

Soliq daromadlari: To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investorlar tomonidan to'lanadigan soliqlar va royaltlar orqali davlat daromadlariga hissa qo'shishi mumkin. Ushbu qo'shimcha daromad davlat xizmatlari va infratuzilma loyihalariga yo'naltirilishi va qabul qiluvchi mamlakat iqtisodiyotiga yanada foyda keltirishi mumkin.

Kapital va moliyaga kirish: to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar xorijiy kapital bozorlariga va moliyalashtirish manbalariga kirishni osonlashtirishi mumkin. Bu, ayniqsa, o'z korxonalarini kengaytirish va sarmoya kiritmoqchi bo'lgan mezbon mamlakatlardagi biznes va tadbirkorlar uchun muhim bo'lishi mumkin.

Iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish: Turli sohalarda turli xil xorijiy investorlarni jalb qilish orqali mezbon davlatlar o'z iqtisodiyotlarini diversifikatsiya qilishlari mumkin. Ushbu diversifikatsiya iqtisodiyotni tashqi ta'sirlarga nisbatan chidamliroq va yagona sanoatga kamroq bog'liq bo'lishi mumkin.

Kengaytirilgan Iqtisodiy Barqarorlik: Xorijiy investorlarning mavjudligi iqtisodiy barqarorlikni oshirishga yordam beradi. To'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar hatto ichki iqtisodiy noaniqlik davrida ham barqaror investitsiyalar manbai bo'lishi mumkin, bu esa iqtisodiyotni zarbalardan himoya qilishga yordam beradi.

Mutaxassislar qonunchilikka kiritilgan o'zgarishlar va yaratilgan shart-sharoitlar mamlakatdagi investitsiya muhitiga ijobiy ta'sir ko'rsatayotganini ta'kidlashmoqda. Prognozlashtirish va makroiqtisodiy tadqiqotlar instituti (PMTI) ekspertlari 2017–2022 yillarda O'zbekistonda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni rag'batlantirish bo'yicha amalga oshirilgan ishlarni tahlil qildi.

So'nggi yillarda mamlakatimizning investitsiyaviy jozibadorligini oshirish va iqtisodiyotga yanada ko'proq xorijiy investitsiyalarni jalb qilish maqsadida bir qancha ishlar amalga oshirildi. Xususan, mamlakatda investorlarning huquq va manfaatlarini himoya qilish maqsadida yangi "Soliq kodeksi", "Investitsiya va investitsion faoliyat to'g'risida"gi qonun, "Mediatsiya to'g'risida"gi qonun qabul qilindi. Investorlar uchun qulay sharoit yaratish maqsadida Xalqaro Toshkent arbitraj markazi tashkil etildi hamda "investitsion viza", "investitsiya krediti" va "investitsiya subsidiyasi" kabi yangi mexanizmlar joriy qilindi[3].

Mamlakatda faoliyat yuritayotgan erkin iqtisodiy zonalar soni 2017-yil boshida 3 tani tashkil etgan bo'lsa, 2022-yilga kelib, 22 taga yetdi. Shundan 12 tasi sanoat, 6 tasi farmatsevtika, 2 tasi turizm, 2 tasi qishloq xo'jaligiga ixtisoslashgan.

Qonunchilikdagi o'zgarishlar va yaratilgan imkoniyatlar mamlakatdagi investitsiya muhitiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Masalan, O'zbekiston 2019-yilda birinchi marta Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT) ning "To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni tartibga solish cheklovlari indeksi"ga kiritildi va ushbu indeksga ko'ra, 2020-yilda jahonda 43-o'rinni, Osiyo mintaqasida 7-o'rinni qayd etdi.

2017–2022 yillarda O'zbekiston xalqaro Iqtisodiy erkinlik indeksi umumiy reytingida o'z o'rnini 31 pog'onaga yaxshilab, 148-o'ryildan 117-o'ringa ko'tarildi. Mamlakatga kiritilayotgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi 2017-yilda 2,2 mlrd. dollarni tashkil etgan bo'lsa, 2022-yil yakunida bu ko'rsatkich 1,5 barobar ortib, 3,3 mlrd. dollarga yetdi[2].

2022-yilning noyabr oyida Xorijiy investorlar kengashining birinchi yalpi majlisi o'tkazilib, prezident keyingi 5 yilda sarmoyalar hajmini 120 mlrd. dollarga yetkazish, kamida 70 mlrd dollar xorijiy investitsiyalarni jalb qilish ko'zlanganini ta'kidlagandi. Bundan tashqari, Xorijiy investorlar kengashi huzurida doimiy faoliyat yuritadigan Investorlarning huquqini himoya qilish qo'mitasini tashkil etish taklifi bildirildi. Shuningdek, davlat rahbari, IT, bank-moliya, energetika, konchilik kabi sohalar rivojiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish xususida ham qayd etdi.

Xorijiy investorlar bilan ishlashni tashkil etishning quyidagi tartibi belgilangan:

- Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi qoshida Sarmoyadorlarni qo'llab-quvvatlash ishchi guruhi tashkil etiladi;
- ishchi guruh Xorijiy investorlar kengashi huzurida faoliyat yuritib, chet ellik sarmoyadorlarni kompleks va tizimli ravishda qo'llab-quvvatlash bilan shug'ullanadi;
- investorni aeroportda kutib olishdan tortib, biznes uchun zarur ruxsatnoma va litsenziyalar berishgacha bo'lgan barcha xizmatlarni "yagona oyna" tamoyili asosida ko'rsatadi va boshqalar[8].

2017–2021 yillarda xorijiy investitsiyalar ishtirokidagi korxonalar soni 2,7 baravarga oshib, 2022-yil boshida 13,2 mingtaga yetgandi. Investitsiya kiritayotgan 50 dan ortiq mamlakatdan Turkiya, Rossiya, Xitoy, Janubiy Koreya va Qozog'iston yetakchilik qilmoqda. Xorijiy kapital ishtirokidagi korxonalar ulushi asosan iqtisodiyotning sanoat (30,6%) va savdo (28,5%) sohalariga to'g'ri keladi[7].

1-Jadvaldan ko'rinib turibdiki, Jizzax viloyatiga kiritilayotgan investitsiyalar yildan-yilga ortib bormoqda. Ayniqsa Jizzax shahri, G'allaorol va Forish tumanlarida sezilarli ko'rsatkichlar qayd etilgan. 2022-yil yanvar-iyun oylarida Jizzax viloyatida 2249,9 mlrd. so'm yoki asosiy kapitalga investitsiyalarning umumiy hajmining 50,5 % i xorijiy investitsiya va kreditlari hisobidan amalga oshirilgan. O'tgan yilning mos davriga nisbatan o'sish sur'ati 112,4 % ni

tashkil qilgan. Xorijiy investitsiya va kreditlar tarkibida 617,8 mlrd. so'm to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar o'zlashtirilgan bo'lib, jami xorijiy investitsiya va kreditlarning 61,0 % ulushini tashkil etdi va o'tgan yilning mos davriga nisbatan 80,8 % qayd etildi. 2022-yilning yanvar-dekabr oylarida Jizzax viloyatida bo'yicha jami 1493,1 mlrd. so'm asosiy kapitalga xorijiy investitsiyalar o'zlashtirildi. Ularning tarkibida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar 1421,3 mlrd. so'mni yoki jamiga nisbatan 95,2 % ni tashkil etdi. Qolgan 71,8 mlrd. so'm yoki 4,8 % i boshqa xorijiy investitsiyalar hisobidan o'zlashtirildi[5].

Quyida 1- jadvalda 2017-yildan joriy yilning iyun oyiga qadar bo'lgan davr mobaynida Jizzax viloyatida asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar miqdorini tahlil qilamiz[6]:

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 yanvar- iyun*
Jizzax viloyati	1788,2	3606,3	7900,9	12545,4	9233,6	10373,9	6309,3
<i>shahar:</i>							
Jizzax	856,1	1256,6	2638,4	2557,3	1 982,0	2 358,6	1 109,0
<i>tumanlar:</i>							
Arnasoy	75,6	246,2	530,0	535,3	130,1	179,4	89,2
Baxmal	73,0	126,6	147,7	197,9	581,7	472,8	255,8
G'allaorol	91,6	147,4	383,9	270,1	501,9	909,5	1 245,3
Sharof Rashidov	146,7	354,0	530,5	405,8	974,7	652,1	446,8
Do'stlik	61,8	145,6	164,4	115,3	159,4	114,3	43,8
Zomin	117,1	438,0	714,6	1072,2	999,9	554,1	312,7
Zarbdor	74,4	149,8	240,9	189,6	223,7	181,7	58,3
Zafarobod	38,5	216,3	966,2	1296,4	341,2	184,5	89,3
Mirzacho'l	44,2	170,1	227,7	316,5	209,5	270,7	281,1
Paxtakor	73,7	112,8	421,5	344,2	153,7	462,0	79,4
Forish	97,1	141,8	846,0	5168,7	2 877,7	3 941,6	2 269,0
Yangiobod	38,4	101,1	89,1	76,1	98,1	92,6	29,6

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, Jizzax viloyatida xorijiy investorlarni jalb qilish bo'yicha chora-tadbirlar va dasturlar izchil amalga oshirilmoqda. O'tgan yil mobaynida Jizzax viloyatida xorijiy investitsiyalar tarkibida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar 95,2 % ni tashkil etganligi ham bunga yaqqol misoldir. Xususiyl investitsiyalarni faollashtirish uchun tadbirkorlik faoliyatini erkinlashtirish talab etiladi. Biznes bilan doimiy muloqot, muayyan sektorlarning rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan to'siqlarni aniqlash va yengib o'tish bo'yicha astoydil ish olib borish kerak.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Bekmurodov A.Sh., Karrieva Ya.K., Nematov I.U., Nabiev D.H., Kattaev N.T. Xorijiy investitsiyalar. O'quv qo'llanma. – T.: Iqtisodiyot, 2010. – 166 b.
2. Boltayeva Moxichexra Jamshid qizi, & Suyunov Abbas Ilyos o'g'li. (2022). RAQAMLI IQTISODIYOT: VUJUDGA KELISHI, SAMARADORLIGI, IJOBIY VA SALBIY JIHATLARI. *International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research*, 1(1), 75–79. Retrieved from <https://journal.jbnuu.uz/index.php/ijcstr/article/view/20>
3. Суюнов, А. (2023). Jizzax viloyatida kichik biznes subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar hajmi tahlili. *Современные тенденции инновационного развития науки и*

образования в глобальном мире, 1(1), 255–262.
<https://doi.org/10.47689/STARS.university-pp255-262>

4. Mohichexra Boltayeva, & Abbos Suyunov. (2022). MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY-IQTISODIY AHAMIYATI. *QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 5(5), 44–46. <https://doi.org/10.54613/ku.v5i5.214>
5. Суюнов, А., & Болтаева, М. (2023). O'zbekistonning mustaqillikdan keyingi davrda ijtimoiy-iqtisodiy islohotlardagi tajribalari. *Новый Узбекистан: успешный международный опыт внедрения международных стандартов финансовой отчетности*, 1(5), 426–430. <https://doi.org/10.47689/STARS.university-5-pp426-430>
6. <https://jizzaxstat.uz/uz/rasmiy-statistika/investments>
7. <https://miit.uz/oz/menu/mery-po-privlecheniju-inostrannyh-investitsij-i-uluchsheniju-investitsionnoj-privlekatelnosti-uzbekistana>
8. <https://www.spot.uz/oz/2023/02/23/foreign-investment/>

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 10 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).